

Цезар А.Р.

студентка,

Науковий керівник: Діордіца І.В.

кандидат юридичних наук, доцент,

Навчально-науковий юридичний інститут

Національного авіаційного університету

ВБИВСТВО МАТІР'Ю СВОЄЇ НОВОНАРОДЖЕНОЇ ДИТИНИ: КОЛІЗІЇ У ВСТАНОВЛЕННІ КВАЛІФІКУЮЧИХ ОЗНАК СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ

Умисні посягання на життя у всі часи визнавались одними із найбільш тяжких злочинів. Будь-яке умисне вбивство має винятково високий ступінь суспільної небезпеки. Повідомлення про ці злочини завжди спричинюють особливий суспільний резонанс і насамперед, коли йдеться про вбивство немовляти – безпорадної та беззахисної істоти, яка внаслідок своєї фізичної і розумової незрілості потребує спеціальної охорони і піклування.

Охорона дитинства в Україні є загальнонаціональним пріоритетом держави, мета якого – забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, соціальний захист і всебічний розвиток. Водночас держава повинна забезпечити не лише гарантії її права на народження, а й максимально захистити її життя в цей період, оскільки діти (особливо новонароджені) є найбільш уразливою в соціальному та правовому сенсі категорією громадян.

Як свідчить проведений нами аналіз, злочин, закріплений у ст. 117 Кримінального Кодексу України, а саме вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини під час пологів або одразу після пологів, у загальній структурі умисних вбивств в різні роки характеризується незначними показниками. Так, відповідно до офіційної статистики Генеральної прокуратури України у 2013 р. було зареєстровано 12 злочинів, відповідальність за які передбачено ст. 117 КК України, у 2014 р. – 14, у 2015 р. – 8, а у 2016 р. – 9.

На практиці притягнення до відповідальності матері за вбивство своєї новонародженої дитини під час пологів або відразу після них, викликає труднощі при кваліфікації та постановленні вироків у суді, що і становить актуальність теми дослідження. Це пов'язано із складністю тлумачення окремих оціночних понять і положень цього складу, зокрема ознак об'єктивної сторони, яка має важливе значення для правильної кваліфікації злочину.

Потерпілим від цього злочину може бути тільки власна новонароджена дитина матері [5, с. 237]. Важливим питанням є з'ясування початкового моменту життя людини, тобто моменту, з якого розглядувана норма закону про кримінальну відповідальність починає діяти. Так, відповідно до положень п. 5 Інструкції про визначення критеріїв живонародженості, мертвнонародженості та перинатального періоду, затвердженої Міністерством охорони здоров'я України від 19.02.96 р. за № 31, живонародження – вигнання або вилучення з організму матері плода, який після вигнання/вилучення (незалежно від тривалості вагітності, від того, чи перерізана пуповина і чи відшарувалась плацента) дихає або має будь-які інші ознаки життя, такі як серцебиття, пульсація пуповини, певні рухи скелетних м'язів [4].

Об'єктивна сторона злочину характеризується:

1) діянням, а саме посяганням на життя новонародженої дитини, яке може проявлятися як в активних діях (втоплення, удушення, нанесення ударів тощо), так і в пасивних (відмова годувати дитину, залишення дитини на морозі тощо);

2) наслідками у вигляді смерті дитини;

3) причинним зв'язком між зазначеним та наслідками;

4) часом і певною обстановкою – це діяння може бути вчинене лише під час пологів або відразу після пологів [7, с. 364].

Що стосується такої обов'язкової ознаки об'єктивної сторони розглядуваного злочину, як час, то необхідно зазначити, що останній обмежений певним його проміжком, а саме даний вид вбивства можливий під час пологів або відразу після пологів.

Пологи – певний фізіологічний процес, пов'язаний із народженням дитини. Їх можна розглядати в двох аспектах: 1) як фізіологічний процес; 2) як констатацію факту народження [3, с. 396].

На наше переконання, при вчиненні досліджуваного діяння під час пологів виникають певні питання, що стосуються самої можливості умисного заподіяння шкоди життю дитини в цей час. Адже досить складно уявити, що жінка під час пологів, відчуючи сильний біль, має можливість здійснити вбивство своєї дитини. Так, у медицині пологи ділять на три періоди: перший – період розкриття шийки матки, який може тривати до 18 годин; другий – період зганяння плода, тривалість якого майже 2 години; третій – послідовий, що починається після народження плода і закінчується народженням посліду. Він є найкоротшим – 5-30 хвилин [3, с. 304]. Заподіяння шкоди плоду протягом першого етапу, на мою думку, цілком доцільно розглядати як

аборт. Якщо ж хоча б якась частина тіла дитини з'явилася з утроби матері (другий період пологів), посягання на життя дитини слід розцінювати як вбивство.

Щодо іншого терміну, який вживається в диспозиції ст. 117 Кримінального кодексу України, а саме «вбивство дитини одразу після пологів», існує дуже багато дискусій, оскільки законодавець не надає чіткого визначення того проміжку часу, який відповідав би терміну «одразу після пологів». Науковці дають багато пояснень даного терміну і встановлюють різні строки, які коливаються від 2-4 годин після народження дитини [6, с. 13] і, навіть, до 2 місяців, як стверджує В. Г. Хашев [2, с. 294]. На нашу думку, найбільш прийнятною є позиція С. Бородіна, який, заперечуючи встановлення будь-якого заздалегідь визначеного строку, вважає, що період «відразу після пологів» завершується з моменту, коли мати почала кормити дитину [1, с. 174].

Виходячи з матеріалів слідчої та судової практики, очевидним є те, що вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини відразу після пологів майже ніколи не скоювалось після кормління. Тяжкий психофізичний стан жінки, наявність якого дозволяє кваліфікувати вчинене нею в межах ст. 117, з початком кормління завершується. Приступаючи до кормління жінка усвідомлює свій обов'язок по догляду за дитиною, отже вона вже не знаходиться під впливом важкого психофізичного стану, який співпадає з часовим проміжком, що зазначений в диспозиції ст. 117 КК України.

Суб'єктом злочину, відповідальність за який передбачено ст. 117 КК України, є мати, яка перебуває в обумовленому пологами особливому стані. Стан породіллі під час пологів або відразу після пологів характеризується як психопатичний розлад, який з'являється через аномалії характеру людини і обумовлюється особливостями нервової системи та психофізичною напругою.

Основна ознака суб'єктивної сторони вчинюваного злочину полягає в особливому психофізичному стані жінки, обумовленому пологами. На нашу думку, тривалість цього стану ніяк не може бути прив'язана до 1, 7 чи 28 діб, а залежить від психологічних характеристик матері-породіллі, складності пологів, інших обставин життя жінки. Тому в кожному конкретному випадку для виявлення в жінки особливого психофізичного стану необхідно призначати психолого-психіатричну експертизу. Також необхідно зазначити, що суб'єктивна сторона розглядуваного злочину характеризується умисною формою вини, а саме прямим чи непрямым умислом [7, с. 465]. Це свідчить про те, що жінка-

мати під час вчинення вбивства усвідомлює суспільно небезпечний характер своїх дій та передбачає настання шкідливих наслідків (смерті дитини) внаслідок своїх дій і бажає або свідомо допускає їх настання.

Отже, підсумовуючи викладене, зазначимо, що законодавства про кримінальну відповідальність за умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини потребує значного вдосконалення, з урахуванням досвіду зарубіжних країн та розвитку такої важливої в даному питанні галузі, як медицина. Це стосується і врахування особливостей психофізичного стану жінки під час пологів, і самого часу вчинення злочину, і винятковості потерпілого, і обтяжуючих обставин, які можуть мати місце у вчиненні даного злочину, а також інших обставин, згаданих під час дослідження.

Список використаних джерел:

1. Бородин С. В. Преступления против жизни / С. В. Бородин. – Москва: Юристъ, 1999. – 356 с.
2. Гуторова Н. О. Актуальні проблеми кримінальної відповідальності за умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини / Н. О. Гуторова // Кримінальне право: традиції та новації. – 2015. – С. 291-295.
3. Запорожан В. М. Акушерство і гінекологія: підручник у 2 т. / В. М. Запорожан, Н. М. Рожковська, М. Р. Цегельський. – Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2005. – 472 с.
4. Інструкція з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвонародженості [Електронний ресурс] // Законодавство України. – 29.03. 2006 – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0427-06>.
5. Мельник М. І. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / М. І. Мельник, М. І. Хавронюк. – Київ: Атіка, 2014. – 1056 с.
6. Попов А. Н. Убийство матерью новорожденного ребенка / А. Н. Попов. – Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт Генеральной прокуратуры РФ, 2001. – 68 с.
7. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / За ред. С. С. Яценка. – Київ: А.С.К., 2014. – 968 с.